

Beter lezen in vijf stappen

Niet alleen eindexamens en methodes zijn veel taliger geworden; de hele samenleving vraagt tegenwoordig een grote taalvaardigheid. Bovendien is het voor alle schoolvakken van belang dat leerlingen goed kunnen lezen. Het project *Vrij Lezen* bevordert die vaardigheid door hen te motiveren voor lezen.

De eerste stap naar leesmotivatie is erachter komen wat leerlingen écht interesseert. En dat geldt zeker voor zwakke lezers. Daarom hebben de 'leesdocenten' van de drie pilot-scholen gesprekken met hun leerlingen daarover gevoerd. De vraag was niet: 'Waarover zou je willen lezen?' Leerlingen die niet van lezen houden immers, weten op die vraag geen antwoord. Maar een vraag als 'Wat vind je leuk om te doen in je vrije tijd?' geeft wel inzicht. Net als vragen over hobby's, films, sport en vrienden. Verder hebben de leerlingen ook vragenlijsten ingevuld, soms op internet. Daar zitten ook opdrachten bij om hun interesses te bepalen. Een aardrijkskundedocent in een drie havo klas zegt erover: "Het is prettig zo met mijn mentorleerlingen een gesprek te voeren over hun interesses. Ik krijg meer informatie en dat betekent dat ik een betere mentor kan zijn."

Voorselectie

Een leerling die later piloot wil worden, zal liever een boek of tijdschrift over vliegtuigen lezen dan een boek uit de serie *'Hoe overleef ik...'* van Francine Oomen. Het is dus zaak het aanbod van leesmateriaal af te stemmen op de interesses van de leerling. Leerlingen die niet veel lezen of niet veel in de bibliotheek (of mediatheek) komen, moeten geholpen worden bij het kiezen van leesmateriaal. Een voorselectie van leesmateriaal helpt hen om

in de klas een keus te maken. Goed overleg met de mediatheek (of de openbare bibliotheek) is hierbij belangrijk. Veel mediathecarissen hebben een opleiding 'informatiemanagement' gevolgd en weten heel goed hoe ze leerlingen kunnen helpen bij het zoeken van een geschikt boek. Daarnaast kennen zij de collectie als geen ander, dus kunnen ze een goede voorselectie maken voor in de klas.

Stekker uit de telefoon

Tijd maken voor lezen valt uiteen in twee aspecten: het organiseren van tijd voor lezen in het rooster en het zorgen voor rust tijdens de leesmomenten. Lezen kent een bepaald ritme en dat is trager dan het leefritme van middelbare scholieren. Leerlingen moeten ervaren dat het wat tijd kost om lekker in een boek te komen. Daarom moet er tijdens de leesmomenten rust zijn in de klas, maar ook de garantie dat zij minimaal dertig minuten de tijd hebben om te lezen. Een vmbogeschiedenisdocent: "Het lezen zorgt voor rust in de koppies; na het lezen zijn leerlingen veel geconcentreerder met de lesstof bezig." De deelnemende docenten lezen zelf ook tijdens de leesmomenten, want goed voorbeeld doet goed volgen. Op één school is het lezen zelfs schoolbreed ingevoerd. "Bij ons op school gaat drie keer in de week de stekker uit de telefoon en iedereen, ook de conciërge en de directeur, is lekker aan het lezen. Wij merken allemaal in onze lessen profijt te hebben van de rustige sfeer en de toegenomen motivatie voor lezen." Lezen, ook 'paragraaf 3 van het M&M boek' wordt minder stom en moeilijk gevonden.

Rooster

Om te zorgen dat de leesmotivatie daadwerkelijk toeneemt, is het van belang dat er minstens drie keer in de week minimaal dertig minuten gelezen wordt. Dat heeft consequenties voor het rooster. Op de verschillende pilot-scholen zijn bij het inroosteren van het lezen verschillende keuzes gemaakt. Op een school hebben alle vakken wat lestijd ingeleverd en er zo kwam er vijf keer dertig minuten lezen op het rooster. Een andere school heeft drie leesmomenten een vaste plek gegeven in de week. Dat leidde ertoe dat per periodieke roosterwijziging de leestijd door negen verschillende vakken werd 'bekostigd'. De derde school vroeg welke docenten graag aan het project wilden deelnemen en dat maakte dat er steeds gelezen werd bij geschiedenis, Nederlands en Frans. Welke keuze de school ook maakte, steeds realiseerde men zich dat een toegenomen leesmotivatie en leesvaardigheid ten goede komt aan alle vakken.

Verwerking

Je slaat net een prachtig boek dicht. Jammer is dat het al uit is. 'En, waar ging het over?' Is dat niet de meest demotiverende vraag die dan gesteld kan worden? Toch is het belangrijk dat de leerlingen verwerken wat ze gelezen hebben. Door individueel te reflecteren op de inhoud van het boek en op hun mening ('wat maakte dat ik het zo mooi vond?') leert de leerling verwoorden wat hem interesseert. Hij oefent zijn taalvaardigheid, maar ook zijn reflectieve vermogens en wordt uitgedaagd verbindingen te zoeken met zaken die hij al weet of die verwant zijn aan het onderwerp waarover hij gelezen heeft.

10 Boze brief

Tijd: 10 minuten

Resultaat: Een boze brief aan een vervelend personage in het boek.

Hulp: Probeer het eerst vijf minuten zelf. Lukt het niet of ben je niet tevreden? Ga met wat je al hebt naar je docent.

Klaar: Heb je de opdracht af? Stop hem in je portfolio en lees daarna lekker verder in je boek.

Wat moet je doen?

- Noteer eerst de titel en de schrijver van het boek.
- Schrijf een brief aan een vervelend personage uit je boek. Leg in je brief uit waarom je hem/haar stom vindt en geef een goede raad om zijn/haar leven te beteren.
- Denk aan de aanhef, datum en afsluiting.
- Jouw brief bestaat uit 3 alinea's. Gebruik minimaal 100 woorden.

hoe overleef ik (zonder) liefde. Rosa.

Beste Rosa,
je let echt vreselijk veel op je zelf. Je wordt redelijk veel en erg boos op andere mensen. Als je chagrijnig bent valt alles echt vies tegen. Je bent zo kritisch en wilt veel maar het lukt niet echt.

Ik zou, als ik jou was, veel rustiger doen en meer van je afschudden door bijvoorbeeld effe naar je moeder gaan en het uitpraten. Bekijk meer de positieve kanten van jezelf.

Ik wil meer sociaal dus meer in het leven kijken. Maar ondanks dat ben je wel erg vaak vrolijk en aardig. Dit is een heel erg leuk boek! 😊 Volgens het boek ben je eigenlijk wel een druk mekande Dounia.

Veel leerlingen vinden het maken van een boekverslag niet leuk. Sterker nog, het is vaak contra-productief. Samen met de pilot-scholen is een verzameling verwerkingsopdrachten gemaakt die elk vijf tot tien minuten duren en een beroep doen op de creativiteit van leerlingen. Een voorbeeld van een verwerkingsopdracht en de uitwerking ervan door een leerling uit een brugklas kader- beroepsgerichte leerweg, ziet u in hierboven.

Relschopper

Een goede manier om te reflecteren op wat is gelezen, maar ook om klasgenoten bepaalde boeken aan of juist af te raden, is erover te praten. Dat kan klassikaal, maar ook in groepjes of alleen met de docent. Om dat in goede banen te leiden heeft CPS verwerkingsopdrachten gemaakt die leerlingen zelfstandig kunnen uitvoeren. Die opdrachten beslaan telkens de laatste vijf minuten van het half uur leestijd. Een leerling uit drie havo verbaasde zijn docente toen hij in die vijf minuten een klasgenoot overtuigde zijn boek ook te gaan lezen: 'Ik vond het leuk om te lezen hoe de hoofdpersoon denkt over de ruzie van zijn ouders.' Deze drie havo-leerling stond bekend als relschopper in de school en niemand had verwacht dat hij echt een lezer zou worden. door de aanpak *Vrij Lezen* is de leesmotivatie op de drie scholen toegenomen. De mediathecarissen hebben hun uitleencijfers de lucht in zien schieten. De leerlingen hebben hun leesboek altijd bij zich, ook op dagen dat er geen lezen op het rooster staat. Terwijl zij drie jaar geleden de voorkeur gaven aan websites, vinden ze het nu leuker om boeken te lezen.

“Bij ons op school gaat drie keer in de week de stekker uit de telefoon en iedereen leest.”

Kritische succesfactoren

- De schoolleiding toont haar betrokkenheid bij het project door draagvlak te creëren, het belang van lezen te onderstrepen, de roostertechnische consequenties te creëren en te zorgen voor middelen om een uitgebreide mediatheekcollectie te hebben.
- Er is een projectleider op school die uren krijgt om het project in goede banen te leiden en de collega's te informeren en te trainen.
- De mediathecaris vervult een actieve rol in het project door mee te denken bij de selectie van leesmaterialen en leerlingen en docenten te ondersteunen bij het keuzeproces.
- Alle vijf de stappen van het vrij lezen worden uitgevoerd.

- 1 Bepaal de interesses van de leerling
- 2 Kies het juiste leesmateriaal voor de leerling
- 3 Organiseer voldoende tijd om te lezen
- 4 Zorg voor individuele verwerking
- 5 Laat er interactie zijn over het gelezene.

Op 1 december 2010 is de presentatie van de resultaten van het project tijdens een conferentie bij CPS in Amersfoort. De *Vrij Lezen* box met alle ontwikkelde lesmaterialen en handleidingen is vanaf één december 2010 te bestellen via de website www.cps.nl/publicaties of door een mail te sturen aan infodesk@cps.nl. Een training *Vrij Lezen* (4 middagen) start op 4 oktober en 3 maart 2010. Contact via j.vanhardeveld@cps.nl.